संविधानको पहिलो मस्यौदा बारे नागरिकको राय सुझावका सन्दर्भमा

नेपालआदिवासीजनजाति महासंघको अडान र आव्हान

नेपालआदिवासी जनजाति महासंघ
संघय परिषद सचिवालय
कुसुन्ति, ललितपुर ।
फोन :०१—५००१७५४
ईमेल : info@nefin.org.np
webside -www.nefin.org.np

असार २०७२

संविधानको पहिलो मस्यौदा बारे नागरिकको राय सुझावका सन्दर्भमा

नेपालआदिवासीमहासंघको अडान र आव्हान

नेपालको संविधानको प्रारम्भिकमस्यौदा कस्तो लाग्यो भनी संविधानसभाले नागरिकको राय सुझाव संकलनगर्न साउनको ४ र ५ गते दुई दिनको समय दिएर २४० निर्वाचन क्षेत्रमा माननीय सभासदज्यूहरुसहितको टोलीखटाइएको छ । यो छोटो समयमा सबै आदिवासीजनजातिनागरिकहरुलाई सचेत, सजग र एकजुट भएर टोलीलाई आफ्नो राय सुझाव दिन सबैमा हार्दिक अपिलगर्दछौ ।

यो प्रारम्भिक मस्यौदा संविधान,अन्तरिम संविधानको व्यवस्थाहरुभन्दा पछि हटेको छ, विगतमानेपाल आदिवासी जनजाति महासंघ र आदिवासी जनजाति सरोकारवालाहरुसँग भएका संझौताहरुको विपरीत छ र पहिलो संविधानसभामा सहमतिभएकाविषयहरुको स्वामित्व ग्रहण गर्ने भन्ने यो दोस्रो संविधान सभाको पारम्भिक निर्णयबाट पनिविचलितभएको छ । समग्रमाभन्नु पर्दा यस मस्यौदा संविधानले परम्परागतविभेदकारी, उत्पीडक तथाकथितउच्चजातीय राज्यसत्तालाई परिवर्तित सन्दर्भमानयाँ ढंगले सबै संवैधानिककिल्लाबन्दी गरी सुरक्षित राख्नखोजेको छ । यस्तो प्रपञ्चको डटेर मुकाविलागर्नु पर्ने बेलाआएको छ ।

नेपालआदिवासीजनजातिमहासंघको पहलमा संविधान सभामा रहेको विभिन्न राजनीतिक दलकाआदिवासीजनजातिसभासदहरुले फरक मतराखेसकेका छन् । यसलाई व्यापक समर्थन जुटाउन सबैमाहार्दिक अनुरोध गर्दछौं । आदिवासीजनजातिकामाग, दावी र मुद्दाहरु त्यतिमामात्र सीमित छैनन् भन्ने कुरामाकुनै विवाद छैन । त्यसैले राय सुझाव संकलनगर्न आउने संविधानसभाका टोलीलाई निम्नबुँदाहरु मननगर्दै आफ्ना राय सुझावहरु दिनहार्दिक आह्वानगर्दछौ ।

राय सुझावहरु

मौलिकहक

आदिवासीजनजातिकानिम्नमौलिकहक स्पष्ट उल्लेख हुनु पर्दछ —

१.स्वतन्त्रतापूर्वक आफ्नो राजनैतिकअवस्थानिर्धारण गर्न, आर्थिक, सामाजिकतथा सांस्कृतिकविकास गर्न, पुर्खौलीभूमितथाभूक्षेत्रको प्राकृतिक स्रोत साधनको नियन्त्रण, उपभोग र व्यवस्थापनगर्न र स्वयत्ततातथा स्वशासनअभ्यास गर्न **आदिवासीजनजातिलाई आत्मनिर्णयको हकहुनुपर्दछ** ।

२.आदिवासीजनजातिलाई आफ्नो पुर्खौली**भूमि र भूक्षेत्रमानिहितप्राकृतिक स्रोत साधन**माथि स्वामित्व, नियन्त्रण, प्रयोग, व्यवास्थापन र संरक्षणको हकहुनुपर्दछ ।

३.प्रत्येक व्यक्तिलाई मात्रहोइन, जातिवा समुदायलाई समेत **सम्मानपूर्वक बाँच्नपाउने हक**हुनु पर्दछ ।

४. आदिवासीजनजातिलाई उनीहरुसँग सम्बन्धितवाउनीहरुको सरोकारकाविषयमाकानुननिर्माण, सशोधन, वाखारेज गर्नु पर्दा,भूमिव्यास्थापन र प्रशासनिकतथाविकास सम्बन्धीकार्य गर्दा र नीतिगत निर्णय गर्दा उनीहरुको परम्परागततथाप्रतिनिधिमूलक संस्थामार्फत **स्वतन्त्र, अग्रिम, सूसूचित सहमतीको** हकहुनुपर्दछ ।

५.आदिवासीजनजातिलाई लैंगिक सन्तुलन सहित राज्यको हरेक निकायमा**समानुपातिकप्रतिनिधित्वको** हकहुनुपर्दछ ।

६.आदिवासीजनजातिलाई आफ्नो **प्रथाजनितकानून**अनुसार आफ्नो सामुदायिकजीवन सञ्चालनगर्ने र **प्रथाजनित संस्था**हरु सञ्चालनगर्ने र सुदृढ गर्ने हकहुनुपर्दछ ।

७.आदिवासीजनजातिलाई **मातृभाषामाशिक्षा**हासिलगर्ने,**मातृभाषामा सूचना**प्राप्तगर्ने, सरकारी कार्यालय र सार्वजनिक स्थानमा**मातृभाषाप्रयोग**गर्ने, न्यायिकवाअर्धन्यायिककार्वाहीको**जानकारी मातृभाषामापाउने** हकहुनुपर्दछ ।

८.आदिवासीजनजातिलाई आफ्नो समुदाय र पुर्खौलीभूक्षेत्रको विकासकालागिप्राथमिकतातथा रणनीतिहरु निर्धारण गर्ने र **विकास प्रक्रियार प्रतिफलमा सहभागीहुने** हकहुनु पर्दछ ।

राज्यको स्वरुप र राज्यशक्तिको बाँडफाड

प्रदेशको सीमाङ्कन र नामकरण बिना राज्यका पुराना संरचनाहरु मात्र सुदृढबनाउनु र प्रदेशको अधिकार सीमित राख्नु भनेको संघीय प्रणालीको विरुद्ध जानु हो । त्यसैले प्रदेशको नामकरण र सीमाङ्कन गरेर मात्र संविधानजारी हुनु पर्दछ । राज्यको संरचना र शक्तिको बाँडफाँड सम्बन्धीप्रावधानहरु निम्नानुसार परिमार्जन हुनु आवश्यक छ ।

९.**प्रदेशको सीमाङ्कन**गर्दाजातीयबसोबासको भौगोलिकनिरन्तरता र ऐतिहासिकपहिचानबोकेको भूक्षेत्रको आखण्डताको आधारमा स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्दछ ।

१०. प्रदेशको नामकरण गर्दा सम्बन्धितप्रदेशको ऐतिहासिकपहिचान,भाषा, संस्कृतितथाजातियजनसांख्यिकस्थितिएवं भौगोलिकअवस्थितिको आधारमाहुनुपर्नेस्पष्ट उल्लेख हुनुपर्दछ । (तपाईले आफूले चाहेको प्रदेशको नाम सुझाउनु उपयुक्तहुनेछ)

११.प्रदेशको नामप्रदेश व्यवस्थापिकाले दुई-तिहाइ बहुमतद्धारा परिवर्तन गर्न सक्ने प्रावधानथप्नुपर्दछ ।

१२.अवशिष्ट अधिकार प्रदेशमानिहितहुनपर्दछ ।

१३.प्रदेशको सरकारी कामकाजको भाषाप्रदेशमाबोलिने भाषाहरु मध्ये प्रदेश व्यवस्थापिकाले निर्धारण गरे अनुसार हुनु पर्दछ ।

१४.संघ, प्रदेश र स्थानीय(स्वायत्त क्षेत्र सहित)तहवीच राजस्वको वितरण सम्बन्धीविधेयक राष्ट्रिय सभाको अनुमोदन पछि मात्रकार्यान्वयनमाआउन सक्ने व्यवस्थाहुनुपर्दछ ।

१५.राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथावित्तीयआयोगकाअध्यक्ष र सदस्यहरु समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमाअन्तर प्रादेशिक परिषदको सहमतिलिई संवैधानिक परिषदले गरेको सिफारिस अनुसार राष्ट्रपतिले नियुक्तिगर्ने व्यवस्थाहुनुपर्दछ ।

१६.स्थानीयतहअन्तर्गत गाउँपालिका, नगरपालिका र स्वायत्त क्षेत्र एवं संरक्षित क्षेत्र उल्लेख हुनुपर्दछ । जिल्ला सभाजिल्ला परिषदको प्रावधान हटाउनु पर्दछ ।

१७.प्रदेशहरुभित्र नेपालको कुल जनसंख्याको १ प्रतिशतभन्दाकमसंख्यामा रहेकाआदिवासीजनजातिका ऐतिहासिकथातथलो वा सघन बसोबास भएको क्षेत्रलाई स्वायत्त क्षेत्र र सानो संख्यामा रहेका सीमान्तकृत तथालोपोन्मुखआदिवासीजनजातिको बसोबास वाविचरण गर्ने क्षेत्रलाई संरक्षित क्षेत्र हुने व्यवस्था स्पष्ट उल्लेख हुनुपर्दछ ।

१८.स्वायत्त क्षेत्र तथा संरक्षित क्षेत्रलाई स्थानीयतहको अधिकारहरु सहितप्राकृतिक स्रोत साधनहरुको व्यवस्थापन, मातभाषा र साहित्यको प्रवर्द्धन, नागरिकता र राहदानीव्यवस्थापन, प्रथाजनितकानुनकार्यान्वयन र प्रथाजनित संस्थाहरुको संरक्षण तथा प्रवर्द्धनको अधिकारहरु हुनु पर्दछ ।

संघीय व्यवस्थापिका

संघीय व्यवस्थापिका सम्बन्धीप्रावधानहरु निम्न सुझाकाआधारमा परिमार्जन हुनुपर्दछ ।

१९.प्रतिनिधि सभाका सदस्यहरु ४० प्रतिशतपहिलो हुने निर्वाचितहुने प्रणालीबाट र ६० प्रतिशत समानुपातिकनिर्वाचन प्रणालीबाट निर्वाचितहुने व्यवस्थाहुनुपर्दछ ।

२०.पहिलो हुने निर्वाचितहुने निर्वाचन प्रणालीका उम्मेदारहरु समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त अनुसार हुनुपर्दछ ।

२१.समानुपातिकनिर्वाचन प्रणाली प्रादेशिकबन्द सूचिकाआधारमाहुनु पर्दछ र समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त अनुसार प्रतिनिधित्वभइसकेको जातिवा समुदायकोउम्मेदवारको नाम बन्दसूचीबाट स्वतःहट्ने व्यवस्थाहुनुपर्दछ ।

२२.महिलाको निमित्तनिर्धारण गरिएको कोटामा महिलाभित्रको विविधताको आधारमा समानुपातिकप्रतिनिधित्वहुने व्यवस्थाहुनपर्दछ ।

२३. पहिलो हुने निर्वाचितहुने निर्वाचन प्रणाली र समानुपातिकनिर्वाचन प्रणालीबाट प्रतिनिधित्वहुननसकेकासिमान्तकृत तथालोपोन्मुखआदिवासीजनजातिहरुलाई विशेष व्यवस्थाद्धारा संघिय व्यवस्थापिका, प्रदेश व्यवस्थापिका र स्थानियतहहरुमाप्रतिनिधित्वकोव्यवस्थाहुनु पर्दछ ।

संघीय कार्यपालिका

संसदीयव्यवस्थाकाअतीतकाअसफलता, राजनैतिकअस्थीरता, कुशासन, भ्रष्टाचारबाट पाठ सिक्ने हो भने त्यसलाई अवलम्बनगर्नुको कुनै तुक छैन । त्यसैले

२४.शक्तिको बाँडफाँड र द्धन्द्ध समाधानको संयन्त्रसहित जनताद्धारा निर्वाचित राष्ट्रपति र संघीय व्यवस्थापिकाबाट निर्वाचितप्रधानमन्त्रीहुनुपर्ने मिश्रित व्यवस्थाहुनु पर्दछ ।

२५. संवैधानिक परिषद, न्याय परिषद र संवैधानिकआयोगहरु तथा राजदूतहरु लगायत सम्पूर्ण सरकारी नियुक्ति समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त आधारमा हुनु पर्दछ ।

न्यायपालिका

२६.अदालतको सबभन्दातल्लो तहको अदालतलाई सुरु अदालतभन्नु उपयुक्त हुन्छ ।

२७.प्रथाजनितकानुन र न्यायिक संस्थाको पूर्ण सम्मानहुनुपर्दछ ।

२८.आदिवासीजनजातिको अधिकार र प्रथाजनितकानून सम्बन्धीविवाद र न्याय निरुपणको लागिसबै तहको अदालतमाअलग्गैइजलास र प्रथाजनितकानूनका विज्ञहरुको जुरीकोव्यवस्थाहुनुपर्दछ ।

२९.प्रथानितन्यायिक संस्थाले गरेको फैसला शुरु अदालतको फैसला सरह मान्ने व्यवस्थाहुनु पर्दछ ।

३०. न्याय परिषदको गठन लगायत हरेकतहकान्यायधीशहरुको नियुक्तिगर्दा समानुपातिक समावेशी सिद्धान्त अनुसार हुनुपर्दछ ।

३१.उच्चअदालतकामुख्यन्यायधीशतथान्यायधीशहरुको नियुक्ति र सुरु अदालतकान्यायधीशहरुको नियुक्तिप्रादेशिकन्याय परिषदबाट हुने व्यवस्थाहुनुपर्दछ ।

संवैधानिकअदालत

३२. छुट्टै, स्वतन्त्रअधिकार सम्पन्न संवैधानिकअदातलहुनु पर्दछ र सम्पूर्ण प्रकारका संवैधानिक विवादहरु संवैधानिक अदालतबाटै निरुपण हुनु पर्दछ ।

आदिवासीजनजातिआयोग

३३. आदिवासीजनजातिहरुको सर्वागिण विकास र अधिकारहरुको सम्मान, संरक्षण र सम्बर्द्धन तथात्यसको प्रभवकारी कार्यान्वयनलाई सुनिश्चितगर्न राष्ट्रिय आदिवासीजनजातिआयोगको व्यवस्थासंविधानमा स्पष्ट हुनु पर्दछ ।

३४.नेपालको राष्ट्रिय जनावर एक सिंगे गैडा हुनुपर्दछ ।

अन्तर्राष्ट्रि सन्धि संझौता

नेपाल पक्ष रहेको आदिवासी जनजाति सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठन महासन्धि १६९, संयुक्त राष्ट्र संघीय आदिवासी जनजातिहरुको अधिकार सम्बन्धी घोषणापत्र लगायतका अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि, संझौता, महासन्धिहरु कार्यान्वयनको प्रत्याभूति संविधानमा हुनुपर्दछ ।